

Марущин Ю.В.,
к. держ. упр., заступник керуючого справами
виконавчого апарату Хмельницької обласної ради,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ 2025-2026: ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ, СУБСИДІАРНІСТЬ І БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР

У світлі поточної широкомасштабної військової агресії російської федерації проти України, зміцнення стабільності публічного управління загалом та місцевого самоврядування має першочергове значення для національної безпеки держави. Експертні дискусії вказують на низку системних викликів, які потребують регуляторних, інституційних та організаційних заходів. Маємо такі акценти:

1. Забезпечення безперервності місцевого самоврядування в умовах війни. Відзначаємо, що наш парламент врегулював основне питання [8], однак, болюча сторона - військові дії створюють фізичні загрози для посадовців, пошкодження інфраструктури, порушення зв'язку та ризик втрати радами своєї здатності приймати рішення, особливо у малих містах. Це вимагає подальшого вдосконалення правових механізмів гарантування функціонування системи місцевого самоврядування, захисту захоплених у полон або зниклих безвісти представників місцевого самоврядування, тощо [2; 7].

2. Фінансова спроможність громад. Збереження 64% частки ПДФО у муніципальних бюджетах та посилення ролі місцевих податків і зборів визначатимуть, чи зможуть громади базового рівня відповісти на виклики війни, забезпечити функціонування критичної інфраструктури та виконувати основні соціальні функції. Водночас муніципалітети наголошують на необхідності усунення дисбалансів у системі оплати праці працівників та створення стабільних адміністративних структур з достатнім штатним укомплектуванням [1].

3. Розмежування повноважень між різними рівнями публічного управління. Наразі межі відповідальності між виконавчою та місцевою владою є

нечіткими, що призводить до дублювання функціоналу на субрегіональному рівні, невизначеності у виконанні делегованих повноважень та конфліктів між різними рівнями влади. Така модель управління суттєво знижує ефективність державного управління та посилює нерівності у регіональному розвитку. В умовах воєнного стану ця невизначеність стає особливо небезпечною, оскільки впливає на прийняття рішень і, таким чином, на громадську безпеку. Тому необхідно законодавчо закріпити новації, спрямовані на створення узгодженої структури відповідальності та реалізацію принципу субсидіарності, згідно з яким завдання повинні виконуватися на рівні, найближчому до громадян та найкраще пристосованому для їх вирішення [4].

4. Нагляду за здійсненням делегованих повноважень. У воєнний час державі потрібні механізми, які не лише перевіряють законність рішень місцевого самоврядування (цьогоріч реалізовано шляхом внесення змін до деяких законодавчих актів [9]), але й зворотній напрям, коли оцінюють якість виконання делегованого функціоналу на місцевому рівні. Це вимагає розробки інструментів моніторингу та реагування, а також можливих санкцій за неналежне виконання цих функцій [5].

5. Впровадження таргетованого територіально-орієнтованого механізму реалізації державної політики для різних регіонів, зокрема прифронтових та деокупованих територій, оскільки вони мають принципово різні потреби в управлінні, ресурсні можливості та рівень руйнувань. Держава повинна визнати, хто має потенціал і які сфери потребують найбільшої підтримки, та обрати відповідні інструменти. Люди повинні мати змогу бачити реальну ситуацію у своїх громадах. А громади – розуміти, які аспекти розвитку потребують особливої уваги, щоб стало зміцнити свій потенціал. У цьому контексті особливого значення набувають комплексне планування реконструкції, перехід до проектів розвитку та інтеграція «зелених» та цифрових складових у регіональну політику [6].

6. Процеси європейської інтеграції впроваджуються переважно на місцевому рівні (70% стандартів та директив ЄС). Це вимагає створення

інституційної моделі, яка забезпечує скоординоване впровадження європейських стандартів у сферах регіонального розвитку, просторового планування, охорони навколишнього середовища, соціальних послуг та державного управління [3].

Таким чином, сьогодні та в наступному році існує необхідність комплексного оновлення муніципального законодавства, покращення співпраці між центральною та місцевою владою, а також переоцінки ролі громад як фундаментального елемента національної безпеки. Поточна фаза російсько-української війни та можливі сценарії післявоєнної відбудови формують нову реальність управління, в якій потенціал муніципалітетів, чіткі обов'язки, фінансова автономія та підзвітність на всіх рівнях влади стають ключовими факторами національної стійкості.

Список використаних джерел

1. Аналіз положень Бюджетної декларації України на 2026-2028 роки. Портал "Децентралізація". URL: <https://decentralization.ua/en/news/19813>.

2. Асоціація міст України закликає всіх долучитися до звільнення захоплених у полон мерів. Асоціація міст України. URL: <https://www.auc.org.ua/novyna/asociaciya-mist-ukrayiny-zaklykaye-vsih-doluchytysya-do-zvylnennya-zahoplenyh-u-polon-meriv-4>.

3. Комітет з питань організації державної влади провів щорічний Бучанський форум "Реформи. Децентралізація. Євроінтеграція". Верховна Рада України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/268621.html.

4. Куйбіда С.В., Казюк Я. М., Ганущак Ю.І. Щодо розмежування повноважень органів місцевого самоврядування при формуванні його спроможності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 6. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.6.221>.

5. Мінрозвитку представило на Бучанському форумі ключові напрацювання щодо розмежування повноважень за принципом субсидіарності. Портал "Децентралізація". URL: <https://decentralization.ua/news/20246>.

6. Мінрозвитку пропонує оновити підходи до оцінки спроможності територіальних громад. *Міністерство розвитку громад та територій України*.

URL: <https://mindev.gov.ua/news/minrozvytku-proponuie-onovyty-pidkhody-do-otsinky-spromozhnosti-terytorialnykh-hromad>.

7. Олександр Корнієнко: важливо призначити старост у всіх громадах та інформувати світ про тих, хто досі перебуває у російському полоні. *Верховна Рада України*. <https://www.rada.gov.ua/news/Top-novyna/268513.html>.

8. Про безперервність функціонування представницьких органів місцевого самоврядування (сільських, селищних, міських, районних у містах, районних, обласних рад, сільських, селищних, міських голів) в Україні в умовах збройної агресії російської федерації: Постанова від 8 жовтня 2025 р. № 4621-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4621-20#Text>.

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення законності та прозорості в діяльності органів місцевого самоврядування: Закон України від 5 листопада 2025 року № 4677-IX. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4677-%D0%86%D0%A5#Text>.